REALIZÁCIA JEDNOTLIVÝCH AKTIVÍT PROJEKTU

Aktivita C.3

Monitorovanie dopadu komunikačných a projektových aktivít na zmenu správania sa obyvateľov obce a užívateľov pozemkov v okolí jaskyne

Monitoring v rámci aktivity C.3 bol zameraný hlavne na environmentálne správanie sa obyvateľov obce Krásnohorská Dlhá Lúka.

Cieľové skupiny :

Obyvatelia obce:

- Deti a mládež
- Vlastníci motorových vozidiel
- Vlastníci ČOV, studní a trativodov
- Pestovatelia

Zameranie:

- stereotypy v environmentálnom správaní obyvateľov obce
- správanie turistov v blízkom okolí vodného zdroja, ktorý zásobuje obec
- spôsob likvidácie odpadu z domácností a z firiem
- spôsob odvádzania odpadových vôd z domácností a podnikov
- využitie pozemkov v okolí zdroja pitnej vody
- výskyt potenciálnych externých hrozieb (záplavy, iné ekologické ohrozenia)

Monitoring bol cieľovo orientovaný na zadefinovanie takých skupín alebo vonkajších faktorov, ktoré predstavujú potenciálne najväčšiu hrozbu pre znehodnotenie zdroja pitnej vody, ako aj na definovanie efektívnych dlhodobých mechanizmov ochrany vodného zdroja pre obec.

METODIKA

Nástroje monitoringu:

1. Anonymné dotazníky aplikované v úvodnej aj záverečnej fáze projektu
2. Dlhodobé, niekoľko mesačné pozorovanie s využitím kratších anonymných dotazníkov
3. Zisťovanie faktov o výskyte súčasných nežiaducich environmentálnych problémov v okolí jaskyne, ale i priamo v obci (z úradných dokumentov obecného zastupiteľstva)
4. Neformálne rozhovory s cieľovými skupinami, pochôdzky

Zapojenie viacerých subjektov do monitoringu, ako aj jeho časové vymedzenie malo za cieľ poskytnúť okrem vyššej objektivity aj globálny efekt, ktorý spočíva hlavne v zapojení domácich obyvateľov obce na monitorovaní environmentálneho správania sa dotknutých cieľových skupín, s predpokladom porozumenia problematiky ochrany vodného zdroja.

Realizácia aktivity

Počas trvania projektu boli v Krásnohorskej Dlhej Lúke realizované 4 kolá dotazníkových prieskumov, zameraných na problematiku životného prostredia, resp. na povedomie o projekte KRASCAVE a jeho aktivitách medzi miestnym obyvateľstvom.

Prvé kolo dotazníkového zisťovania bolo realizované v októbri 2014 (Príloha č. 6). Jeho cieľom bolo zhodnotenie ekologického správania domáceho obyvateľstva pred začatím projektových aktivít, ako aj zistenie prípadných hrozieb vo vzťahu k jedinému obecnému vodnému zdroju a tiež k projektu ako celku. Dotazník obsahoval 18 otázok, z ktorých prvé štyri boli orientované na demografické charakteristiky (vek, pohlavie, vzdelanie, miesto trvalého pobytu), nasledujúcich 12 na vzťah obyvateľov k svojmu životnému prostrediu (environmentálne návyky) a posledné dve sa venovali vodnému zdroju v Krásnohorskej jaskyni.

Anonymný dotazník bol v slovenskom jazyku, preto pri jeho vypĺňaní obyvateľom asistovali dobrovoľníci z mládežníckej skupiny EXIT. Počas verejných informačných stretnutí sa v priebehu dvoch dní (3 – 4.10.2014).

Za najdôležitejšie výstupy z prvého kola dotazníkového zisťovania považujeme skutočnosť, že obyvatelia nepovažujú svoj vodný zdroj za ohrozený (avšak jeho ochranné pásmo nedokázali presne identifikovať). Za hrozbu považujú skôr miestnych spoluobčanov, ktorí vytvárajú v tesnej blízkosti vyvieračky v chránenej oblasti nelegálne skládky biologického odpadu.

Zisťovanie ohľadne povedomia o projekte KRASCAVE malo pozitívnu odozvu, aj keď treba povedať, že väčšina zúčastnených obyvateľov o projekte počuli prvý krát (Príloha č. 7 a 8).

Druhé kolo dotazníkového zisťovania bolo realizované v období august – október 2016. Pri výbere otázok (Príloha č. 9) sme ako podklad použili prvý dotazník, pričom niektoré otázky boli nahradené novými a niektoré boli pozmenené. Zisťovali sme informácie o zdroji pitnej vody v obci, jeho kvalitu, využívanie a ochranu v súvislosti s Krásnohorskou jaskyňou. Celkovo obsahoval anonymný dotazník 18 otázok. Prvé tri boli zamerané na demografiu (pohlavie, vek, ukončené vzdelanie), desať bolo zameraných na environmentálne povedomie a správanie miestnych obyvateľov a päť na Krásnohorskú jaskyňu a projekt KRASCAVE. Dotazník bol dvojjazyčný - v slovenskom aj maďarskom jazyku a prostredníctvom obecného doručovateľa bol doručený do všetkých cca 250 domácností v obci. Na obecný úrad sa vrátilo 45 vyplnených dotazníkov.

Hlavným výstupom druhého kola dotazníkového zisťovania boli nasledovné skutočnosti (Príloha č. 10). Obyvatelia obce (ktorí dotazník vyplnili) vedia o Krásnohorskej

jaskyni, aj keď ju väčšina z nich nenavštívila. Zároveň sa oproti prvému kolu zisťovania zlepšila informovanosť o prebiehajúcom projekte KRASCAVE, či už na základe projektových aktivít, alebo ako dôsledok inštalácie troch projektových informačných tabúľ (pri hlavnej ceste, pri penzióne Jozefína, pri vchode do Krásnohorskej jaskyne). Napriek tomu, podobne ako v prvom kole zisťovania, väčšina opýtaných nevedela o existencii ochranného pásma v okolí jaskyne. Hlavnú neistotu získaných výsledkov predstavuje počet vyplnených dotazníkov, ktorý predstavuje iba cca 20 % domácností v obci. Predpokladáme, že dotazníky vyplnili a odovzdali predovšetkým občania, ktorí sa aktívne zaujímajú o život v obci, ako aj o prostredie v ktorom žijú. Preto je problematické plošne aplikovať získané výsledky na všetkých obyvateľov Krásnohorskej Dlhej Lúky.

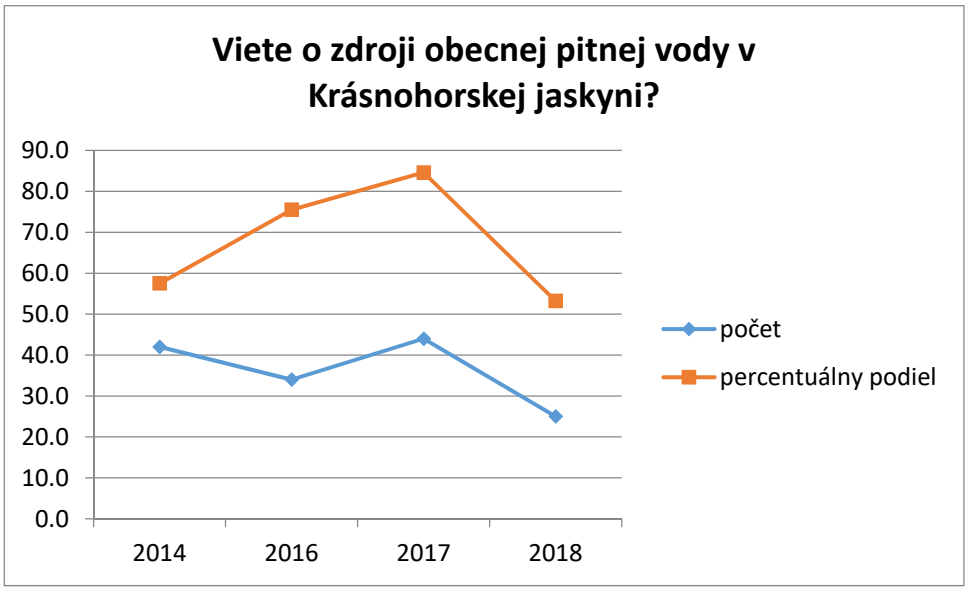
Tretie kolo dotazníkového prieskumu sa uskutočnilo počas Gastrofestu v Krásnohorskej Dlhej Lúke, ktoré sa konalo 7.10.2017. Festival cezhraničného charakteru bol spojený s remeselníckym jarmokom, ochutnávkou jedál a hudobným koncertom. Pre tento účel sme vypracovali nový dotazník. Obsahoval 10 otázok, bol dvoj-jazyčný a na projekt a s ním súvisiace témy boli zamerané 4 z 10 otázok (Príloha č. 11). Zvyšných 6 sa venovalo environmentálnej problematike v obci. Demografické charakteristiky (pohlavie, vek) sme do predpripravených políčok dotazníka zaznačovali sami. Dotazník vyplnilo 52 návštevníkov festivalu, pričom sme zaznamenali výrazné zlepšenie v informovanosti respondentov (Príloha č. 123). Približne 80 % z opýtaných projekt KRASCAVE poznalo, podobný počet si prečítal aspoň jednu z troch projektových informačných tabúľ, inštalovaných v obci. Neistotou dotazníka je absencia údaja o trvalom pobyte respondenta, avšak na základe rozhovorov s opýtanými a ich dobrej znalosti miestnych pomerov usudzujeme, že väčšina opýtaných trvale býva v Krásnohorskej Dlhej Lúke.

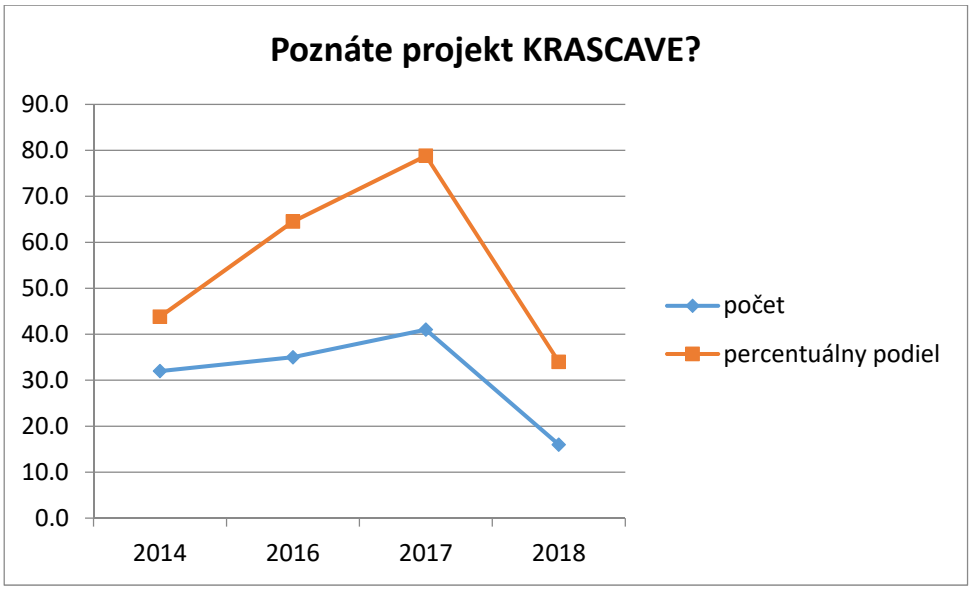
Posledné (štvrté) kolo dotazníkového prieskumu sme uskutočnili počas XII. Gemerského remeselníckeho festivalu dňa 28.7. 2018. Tradičné podujatie s medzinárodnou účasťou (Maďarsko, Rumunsko) každoročne navštívi okrem miestnych obyvateľov aj niekoľko stoviek ľudí zo širokého okolia. Súčasťou bola konferencia remeselníkov, ukážky remeselníckej výroby, kultúrny program ako aj program pre deti. Na zisťovanie sme použili skrátený dvoj-jazyčný dotazník (6 otázok), ktorý bol zameraný iba na projekt KRASCAVE a s ním súvisiace témy (Príloha č. 13). Dotazník vyplnilo 47 respondentov. Výsledky boli nasledovné: Krásnohorskú jaskyňu poznalo až 90 % z opýtaných, o projekte KRASCAVE však vedela iba 1/3 opýtaných. Je to pravdepodobne spôsobené tým, že do ankety sa zapojil veľký podiel respondentov, bývajúcich mimo obce (Príloha č. 14). Tento predpoklad podporujú aj odpovede na otázky, vyžadujúce lepšie znalosti obce. Viacerí z návštevníkov okrem vyplnenia dotazníka prejavili záujem o detailnejšie priblíženie projektových aktivít, jeho cieľov, ako aj celkom stave jeho realizácie.

Zhodnotenie výsledkov dotazníkových zisťovaní v priebehu celého projektu KRASCAVE v rokoch 2014-2018.

Údaje, ktoré sme získali sú značne rôznorodé, predpokladáme, že je najmä v dôsledku spôsobu ich zberu. Prvé kolo dotazníkov sme získali priamo od miestnych obyvateľov na informačných mítingoch. Druhý súbor údajov pochádzal tiež od miestnych obyvateľov, avšak dotazníky už neboli vypĺňané priamo s nami, ale boli najskôr distribuované prostredníctvom doručovateľa k obyvateľom a následne ich obyvatelia museli doručiť na obecný úrad. Tretie a štvrté kolo zisťovania sa uskutočnilo na miestnych kultúrnych podujatiach (Gastrofest, Gemerský remeselnícky jarmok). V tomto prípade sme si nemohli byť istí, či je respondent z obce, alebo z okolia (prípadne zo zahraničia, väčšina vyplnených dotazníkov bola v maďarčine). Preto sa aj odpovede čo sa týka otázok, orientovaných na situáciu v obci, značne líšili. Krásnohorskú jaskyňu, ako miestny turistický magnet, však poznali takmer všetci. Keďže skladba opýtaných bola naozaj rôznorodá (a v priebehu projektu sa vyvíjal aj náš dotazník), nie je možné striktne porovnať odpovede na všetky otázky v priebehu 4 rokov. Dve otázky, ktoré majú z hľadiska zvyšovania informovanosti o projekte význam, však zhodnotiť vieme. Prvou je otázka, vzťahujúca sa na informáciu o existencii zdroja pitnej vody v Krásnohorskej jaskyni, druhou je vedomosť o samotnom projekte KRASCAVE a jeho aktivitách. Zmeny v štruktúre odpovedí sa nachádzajú v nasledujúcej tabuľke a grafoch.

	rok	**2014**	**2016**	**2017**	**2018**
Viete o zdroji obecnej pitnej vody v Krásnohorskej jaskyni?	*počet*	42,0	34,0	44,0	25,0
	percentuálny podiel	57,5	75,5	84,6	53,2
Poznáte projekt KRASCAVE?	*počet*	32,0	35,0	41,0	16,0
	percentuálny podiel	43,8	64,5	78,8	34,0

Z hľadiska percentuálneho podielu respondentov je vidieť, že oba sledované faktory mali v čiastkovom intervale 2014 – 2017 stúpajúci trend a v poslednom kole prieskumu prišlo k rapídnemu poklesu, dokonca až pod východiskovú hodnotu z roku 2014. Príčinou poklesu je podľa nás veľký počet respondentov, ktorí nemali trvalý pobyt obci. Tradičný remeselnícky jarmok je najvýznamnejšia kultúrna udalosť v obci s dlhoročnou tradíciou, preto predpokladáme veľmi vysoký počet návštevníkov aj zo vzdialenejších miest a obcí (predpoklad potvrdzuje aj viacero autobusov s ŠPZ mimo okresu Rožňava na parkovisku, ako aj zhodnotenie počtu návštevníkov akcie a jeho porovnanie s celkovým počtom dospelých obyvateľov v obci). Odhliadnuc od tejto skutočnosti sa informovanosť občanov ohľadne projektu a jeho aktivít vyvíjala pozitívne, pri oboch otázkach sme zaznamenali kladný nárast na úrovni cca 30 percent.

Prvé dva dotazníky obsahovali väčšinu otázok zameraných na správanie obyvateľov, ich environmentálne návyky a znalosti o obci (zdroj pitnej vody, kanalizačný systém a pod.). Výsledkom je zistenie, že správanie obyvateľov nie je až tak ovplyvnené ich postojmi (takmer všetci opýtaní prejavili kladný vzťah k ochrane životného prostredia, triedeniu odpadu), ale je skôr odrazom ich ekonomických možností v spojitosti s možnosťami v obci (spôsob likvidácie splaškových vôd, používanie herbicídov, umývanie áut).

Respondenti, ktorí boli ochotní vyplniť dotazník, boli z nášho hľadiska podobní ľudia. Boli aktívni a zároveň sa zaujímali o dianie v obci, aktívnu ochranu prírody a gemerský región ako taký. Tým pádom sme od nich získavali skôr pozitívne ladené odpovede, ktoré síce vypovedajú o dobrom environmentálnom povedomí opýtaných, avšak neberú do úvahy postoje a správanie ostatnej nevyjadrujúcej sa väčšiny. Táto môže byť ľahostajná až negatívna, čo však z našich prieskumov nezistíme.

Okrem vyššie uvedených 4 kôl dotazníkových zisťovaní, ktoré sledovali zmeny v informovanosti miestneho obyvateľstva sme v rámci našich aktivít realizovali aj ďalšie dva prieskumy. Prvý sa uskutočnil medzi žiakmi základnej školy v obci v októbri 2014 až júni 2015 (Príloha č. 8) , druhý bol zameraný na návštevníkov regiónu (turistov) (Príloha č. 15).

Prieskum medzi žiakmi základnej školy mal za cieľ zhodnotenie ekologického správania domáceho obyvateľstva pred začatím projektových aktivít. Išlo o priebežné pozorovania, ktoré žiaci zapisovali do vopred pripravených formulárov. Pri vypĺňaní im asistovali učiteľky a to hlavne kvôli jazykovej bariére, pretože dotazníky boli v slovenskom jazyku a deti hovoria prevažne po maďarsky.

Zo žiackeho prieskumu vyplynulo, že v blízkom okolí vyvieračky Buzgó sa nenachádzajú žiadne znečistenia po turistoch, ani na konci, na začiatku či v priebehu turistickej sezóny. Jediný nedostatok evidujú deti ohľadom likvidácie domového odpadu, ktorý miestny obyvatelia priebežne hromadia na čiernych skládkach v okrajových častiach obce, ako aj pri poľnohospodárskych plochách a pri povrchových tokoch, ktoré pretekajú chotárom obce.

Žiaci pokračovali v prieskume aj v domácom prostredí (jún 2015). Išlo o dotazníkový prieskum od rodinných príslušníkov a bližších známych v rodinách žijúcich v obci Krásnohorská Dlhá Lúka. Niektorí žiaci dokázali vyplniť dotazník aj na troch rôznych miestach, niektorí vzhľadom na jazykovú bariéru žiaden, celkovo sme získali 12 vyplnených dotazníkov.

Výsledky druhej časti žiackeho prieskumu priniesli približne rovnaké výsledky, ako prvé kolo prieskumu medzi dospelými obyvateľmi obce.

Dotazník pre návštevníkov gemerského regiónu obsahoval 14 otázok a bol orientovaný na rekreačné preferencie a vedomosti o Krásnohorskej jaskyni. Dotazník bolo možné vyplniť jednak v elektronickej podobe prostredníctvom formuláru (webstránka OZ EnviSlovakia), a zároveň v tlačenej forme (recepcie penziónov Biely kôň v Brzotíne a Jozefína v Krásnohorskej Dlhej Lúke). Respondenti preferovali elektronickú podobu dotazníka, ktorú sme propagovali nielen na našej webstránke, ale aj prostredníctvom sociálnych sietí. V tlačenej forme sa nám napriek spolupráci s penziónmi a obecným úradom nepodarilo získať ani jeden výstup. Spolu sme získali 30 elektronicky vyplnených dotazníkov (Príloha č. 16).

Z odpovedí vyplýva, že približne tretina respondentov sa zaujíma o rekreáciu v regióne Gemer. Krásnohorskú jaskyňu a možnosť jej návštevy pozná absolútna väčšina, ktorá sa zaujíma aj o ochranu prírody a stav životného prostredia. O projekte KRASCAVE bolo povedomie nízke (cca 20 % opýtaných), čo však zhruba zodpovedalo miere, v ktorej opýtaní navštevujú Gemer.

Súčasťou monitorovania dopadu komunikačných aktivít boli tiež priebežne realizované pochôdzky v bezprostrednom, ako aj širšom okolí Krásnohorskej jaskyne (Príloha č. 3), s cieľom monitorovania stavu životného prostredia, t. j. zistiť, či a v akom rozsahu je územie „znečistené“ vplyvom neekologického sa správania miestneho obyvateľstva a návštevníkov regiónu (odhodené pet-fľaše, obaly z potravín, ohorky z cigariet a pod.). Súčasťou monitorovania bolo zistiť tiež skutkový stav umiestnenia odpadkových košov a informačných tabúľ a ich celkový technický stav. Vyhodnotenie získaných poznatkov bolo implementované do aktualizovaného návrhu opatrení na zlepšenie a udržanie stavu pre ochranu pôvodných interakcií jednotlivých systémových zložiek v oblasti Krásnohorskej jaskyne (aktivita B.4.